

STRATEGII FORESTIERE EUROPENE

Preparator ing. Florin Clinovski

Preparator ing. Laura Clinovski

Facultatea de Silvicultură Suceava

Introducere

Mediul, ca un tot unitar incluent al pădurii, pretinde din ce în ce mai mult o gestionare coerentă, suplă și capacivă, o mare varietate de instrumente de intervenție, precum și o continuă comunicare cu factorii socio-economici în vederea unei gestionări publice integrate a resurselor naturale.

Data fiind evoluția societății umane, opinia publică a sesizat degradarea și regresul componentelor mediului (păduri, ape, aer), dându-le importanța cuvenită, obligând astfel factorii politici și cei socio-economici la participarea efectivă în vederea conservării și dezvoltării de-o manieră durabilă a tot ceea ce ne înconjoară. Dealtfel, sondajele de opinie la nivel european (*Eurobarometre* din cadrul Raportului Zeus, ianuarie 1990) demonstrează acest lucru, în ultimii ani problematica protecției mediului fiind clasată în poziția a doua din punct de vedere al importanței, după problemele sociale (șomaj, stabilitate monetară, posesia unei locuințe, securitate personală, etc.).

Ca o rezultată la conștientizarea acestei agravări a condițiilor de viață prin deteriorarea calității factorilor de mediu, organismele internaționale, precum și cele naționale, și-au propus amendamente în vederea ameliorării stării de fapt, cu riscul generării unor convulsii de ordin social.

Diferitele concepte lansate și unanim acceptate la nivel mondial sunt de natură să influențeze factorii de decizie în reconsiderarea și reevaluarea “caracteristicilor factoriale” luate în calcul, în vederea regândirii **strategiilor de dezvoltare**, atât pe ansamblu cât și pe domenii și ramuri de activitate.

Așezarea silviculturii pe fundamentul durabil al unor baze ecologice nu face altceva decât să consolideze orientarea *PRO-NATURA*

a acestui domeniu, oglindind principiile amenajamentului silvic enunțate încă din secolul trecut, dar reeditate într-o formă modernă.

Inițiative europene și internaționale cu privire la gestiunea mediului

Privitor la protecția și conservarea mediului există o serie de principii și norme specifice dreptului internațional aflate în diferite etape de consacrare și garantare ca norme juridice obligatorii ce s-au cristalizat în decursul ultimelor două decenii. Termenul de *principii*, conceptual vorbind, este destul de imprecis uneori având sens de linii directoare (exemplu *Agenda XXI*, Rio de Janeiro 1992), altele sunt formulate cu pretenții juridice (exemplu *Declarația de la Rio* 1992), ele însă au incidență directă asupra mediului și implicit asupra pădurii. De la general la particular se pot enunța câteva principii importante ce constituie “puncte obligate” în bunul mers al relațiilor internaționale din domeniul mediului:

- *suveranitatea statului și protecția mediului* - enunțat la Stockholm în 1972, este bazat pe regula “*sic utere tuo, ut alienum non laedes*” care exprimă obligația statelor de a asigura ca activitățile desfășurate în limita jurisdicțiilor naționale să nu cauzeze prejudicii mediului altor state;

- *principiul cooperării internaționale în soluționarea problemelor conservării mediului* - stă la baza cooperării între statele vecine și în cadrul instituțiilor suprastatale;

- *obligația statelor de a conserva și a proteja mediul și resursele naturale* - este principiul cu cea mai mare incidență asupra pădurii și prevede angajamentul părților de a lua “măsurile necesare pentru salvagardarea proceselor ecologice esențiale și sistemelor care condiționează viața, pentru prezervarea

diversității genetice și pentru a asigura productivitatea durabilă a resurselor naturale”... Din păcate, acest principiu nu se bucură de o recunoaștere juridică unanimă.

- *obligatia statelor de a evalua consecințele asupra mediului* - consacrat la nivel internațional prin “Convenția asupra evaluării impactului asupra mediului în context transfrontier” adoptată sub auspiciile ONU în 1991, în Finlanda (Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context);

- *obligatia de supraveghere a stării mediului* - la nivel global concretizat în sistemul mondial de supraveghere continuă a mediului (GEMS), în particular regăsindu-se în supravegherea ecosistemelor forestiere (monitoring forestier);

- *informarea și participarea publicului* - enunțat încă din 1972 (Stockholm) prin care populației îi este asigurat accesul la informații în privința oricărei acțiuni în favoarea protecției și conservării mediului, condiție sine-qua-non în formarea *ecocetățeniei*.

Poluarea puternică datorată diferitelor cauze (dezvoltare susținută a industriei, chimizarea agriculturii, etc.) ce s-a accentuat în ultimele două decenii, coroborată cu dispariția unor întinse suprafețe de pădure, au constituit un serios semnal de alarmă luat în seamă de omenire, lucru dovedit de amploarea și multitudinea întrunirilor internaționale. Aceste chestiuni au fost subliniate și în cadrul Congreselor Forestiere, Sesiunilor Comisiei Forestiere Europene, etc. dar uneori fără ecou, dat fiind caracterul profesional al acestor întruniri. În plus, blocul țărilor est-europene (socialiste ante 1989) aveau o participare efectivă destul de timidă. Începând însă cu 1990 - pornind de la principiile deja adoptate la Stockholm în 1972 - prin intermediul diferitelor comisii internaționale (Comisia Brundtland, Comisia Dezvoltării Durabile a ONU, Comisia Europeană Forestieră a FAO, etc.) s-a ajuns să se conștientizeze problemele cu care se confruntă ambientul. Nucleele de condensare privind cristalizarea acestor frământări sunt constituite din inițiative prin care s-a dovedit percepția nevoilor pădurii,

a mediului precum și a interrelației acestora cu societatea.

Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare (CMED) elaborează în 1987 un proiect (așa-numitul Raport Brundtland) intitulat “*Viitorul nostru comun*” din care se desprinde concluzia că mediul înconjurător și dezvoltarea sunt indisociabile, lansând în virtutea acestei idei conceptul de *dezvoltare durabilă*.

În 1989, ministrul francez al Agriculturii și Pădurii și omologul său finlandez (Henri Nallet și Tod’vo Pohjala) au plecat de la ideea de a se crea la nivel european în domeniul protecției și gestiunii durabile a pădurilor, o serie de proiecte concrete care să dovedească maturitate tehnico-științifică și, totodată, atenție politică. Acesta a constituit punctul de plecare pentru cele două Conferințe ministeriale de la Strasbourg din decembrie 1990 și, respectiv Helsinki din iunie 1993.

Conferința de la Strasbourg, prin elaborarea celor 6 rezoluții (S1-S6), aduce în prim plan monitoringul forestier, conservarea resurselor genetice forestiere, cercetarea fiziologică a arborilor, cercetarea ecosistemelor forestiere, unele probleme legate de pădurile montane și, în egală măsură, incendiile forestiere. Condiționat de diferite împrejurări socio-politice și economice, ecoul acestei conferințe nu a fost dintre cele mai răsunătoare.

Un an și ceva mai târziu (iunie 1992) are loc la Rio de Janeiro Conferința Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare care amplifică reverberațiile manifestărilor *Pro-natura* atât prin pregătirea acestei întruniri internaționale (3 reuniuni organizatorice: New York 1990 și 1992, Geneva 1991), prin numărul reprezentanților (145 de președinți, prim-miniștri, vice-președinți), cât și prin importanța și volumul acordurilor, documentelor, convențiilor și declarațiilor prezentate și semnate. S-au adoptat atunci: *Declarația de la Rio* supranumită și *Carta Terrei*, *Agenda XXI*, *Convenția asupra biodiversității*, *Acordul asupra climei*, *Convenția-cadru privind schimbările climatice*, *Declarația de principii forestiere* și *Declarația privind deșertificarea*.

În anul următor are loc reversul întrunirii de la Strasbourg, și anume Conferința ministerială de la Helsinki, care pune în valoare conferința anterioară din decembrie 1990 și care concretizează la nivel european declarațiile adoptate la Rio de Janeiro, în cele 4 rezoluții adoptate făcând referire la gospodărirea pădurilor în Europa (H1), conservarea biodiversității pădurilor europene (H2), cooperarea în domeniul forestier cu țările cu economie în tranziție (H3), precum și la elaborarea unei strategii forestiere în vederea adaptării pădurilor europene la schimbările climatului general (H4).

La 2-3 ani de la aceste întruniri de o importanță majoră pentru întreaga omenire, și implicit pentru “bătrânul continent”, se întrezăresc primele “mise-en-oeuvre”, primele rezultate. În funcție de puterea economică și politică a statelor, rezultatele sunt mai mult sau mai puțin vizibile, palpabile. De exemplu, Franța a elaborat o strategie, un plan național privind gestiunea durabilă a pădurilor la care a lucrat un grup interministerial, plan care a fost adoptat și la care au aderat toate organismele guvernamentale și non-guvernamentale care sunt legate în diferite moduri de pădure. Țara noastră este parte semnatară a celor trei întruniri internaționale (Strasbourg, Rio de Janeiro, Helsinki), însă punerea în practică și rezultatele sunt destul de timide. Deasemeni, în acest curent se înscriu toate tendințele sesizate la nivelul silviculturii europene: ecologizare, “ieșire din pădure”, evaluarea efectelor protective, amenajarea integrată a teritoriului, amenajare peisajeră, ecoprotecția surselor de apă, conservarea biodiversității, elaborarea de strategii patrimoniale și de studii interdisciplinare.

Conceptul de strategie forestieră și de gestionare durabilă a pădurilor

În 1987 este lansat conceptul de *dezvoltare durabilă* (sustainable development) în Raportul Brundtland, care apoi, este preluat și dezvoltat în cadrul Declarației de la Rio,

unde s-a ajuns la concluzia că dezvoltarea durabilă nu poate fi concepută fără un mediu de calitate. Dată fiind atenția acordată acestui concept (7 articole din cele 27 ale Declarației), noțiunea devine cuprinzătoare, ea legând dezvoltarea eco-socio-politică de ambient - spațiul unde se desfășoară toate procesele ce țin de viu - având ca punte de legătură un management capabil să elaboreze strategii de dezvoltare în toate domeniile de activitate. În acest sens, capitolul 11 al Agendei XXI (Program de acțiuni care “pregătesc” secolul XXI) consacră concepția asupra aplicării unei dezvoltări compatibile cu prezervarea mediului ambiant. În cadrul *Declarației principiilor forestiere* (care nu a putut fi transformată într-un document juridic datorită unor divergențe apărute între Nord și Sud) a fost particularizată noțiunea de dezvoltare durabilă, dându-i înțeles de gestiune prin intermediul principiilor enunțate sub formă de recomandări.

Se definește *dezvoltarea durabilă* ca fiind *dezvoltarea care răspunde necesităților sociale, economice, ecologice, culturale și spirituale ale prezentului fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile cerințe* (Brundtland, 1987). Analizând prin prisma gestiunii silvice această definiție este un altfel spus al *principiului continuității* definit acum două secole de către Hartig: “*administrațiile silvice trebuie să reglementeze tăierile din păduri* (în fond, principalul mobil al prezervării resurselor forestiere se transpune în evitarea tăierilor peste posibilitate, n.n.) *în așa fel încât generațiile viitoare să poată avea de pe urma lor cel puțin tot atâtea avantaje ca și generația actuală*”. De fapt, în Declarația Principiilor Forestiere, grupul “*gestionare, conservare și dezvoltare durabile*” este vehiculat nedisociat, ceea ce ne îndreptățește să afirmăm că fiecare din aceste noțiuni are propria semnificație. Dar liantul, puntea de legătură între cele trei concepte este *strategia* - concretizată într-un sumum de măsuri prin care se urmărește atingerea unui țel sau pentru a asigura continuitatea unei linii directoare.

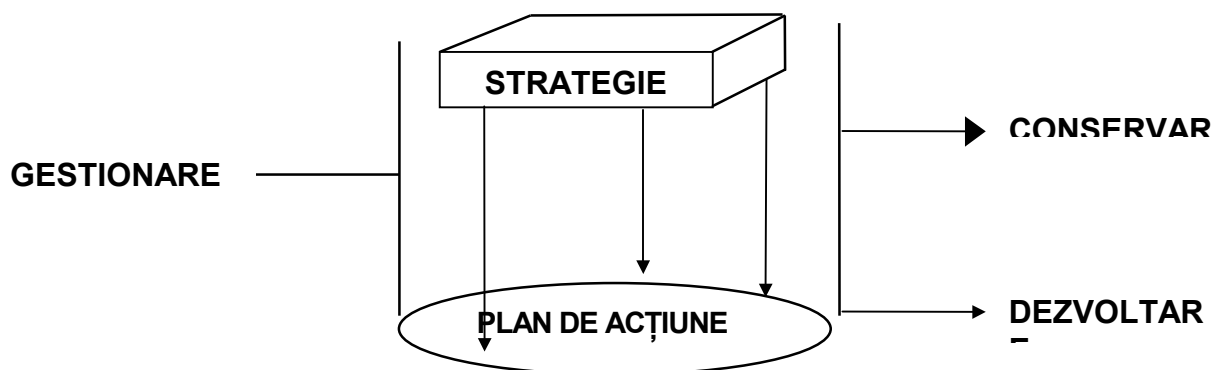

Figura 1. Schemă ce relevă legătura dintre gestionare, conservare și dezvoltare

Interrelația gestionare-conservare-dez-voltare se păstrează nealterată chiar dacă se deplasează cursorul de la nivel micro- la cel macro- din punct de vedere al contextului economic, al ramurii de activitate sau al mărimii suprafeței de aplicare. Țelurile impuse constituie puncte de referință ce trebuie atinse chiar dacă privim pădurile unui masiv forestier, ocol silvic sau a unei țări, binențeles respectând particularitățile fiecărei unități de operare. Principiile gestionării durabile se desprind și din prima definiție dată conceptului în cadrul rezoluției H1 de la Conferința de la Helsinki: *“gestionarea durabilă constă în administrarea (engl. the stewardship) și utilizarea pădurilor și terenurilor împădurite de o manieră și la o asemenea intensitate încât să li se mențină diversitatea biologică, productivitatea, capacitatea de regenerare, vitalitatea și capacitatea de a satisface în prezent și viitor funcțiile ecologice, economice și sociale pertinente, la nivel local, național și mondial, necauzând prejudicii altor ecosisteme”*. În această accepțiune, gestiunea forestieră durabilă înglobează toate principiile amenajamentului, conservând patrimoniul forestier și asigurând o producție constantă de-a lungul timpului. Aceste principii directe sunt puse în practică de către gestionarul și administratorul forestier, el observând evoluția pădurii prin intermediul unor indicatori de gospodărire durabilă. În cadrul strategiilor forestiere s-au prevăzut stabilirea unor criterii de gestionare durabilă care să se aplice în vederea obținerii efectului scontat, dar, în același timp, și a unei serii de indicatori care să

releve durabilitatea gestionării. Pe această temă s-a discutat și la Helsinki, dar și un an mai târziu, în 1994, în cadrul Seminarului de la Montreal (Canada) unde s-a revenit asupra criteriilor și indicatorilor de gestionare durabilă pentru pădurile temperate și boreale. Acești indicatori se pot scinda în două mari categorii :

- indicatori cantitativi - procentul de împădurire, suprafața de pădure/locuitor, volumul de lemn pe picior, posibilitatea, accesibilitatea, cantitatea de lemn lansată pe piață, cantitatea de produse accesorii oferită industriei, cifre de afaceri, capacitatea de primire a publicului, etc.
- indicatori calitativi - sănătatea și vitalitatea ecosistemelor forestiere, calitatea factorilor ameliorați prin ecoprotecția pădurii, ponderea tratamentelor intensive, originea și proveniența arboretelor, incidența factorilor dăunători, fertilitatea solului forestier, indicatorii biodiversității (prezența pădurilor seculare virgine, naturale și seminaturale, proporția arboretelor amestecate, volumul de lemn mort în pădure, ponderea regenerării naturale, proporția speciilor indigene și a celor exotice introduse, specii rare sau pe cale de dispariție), conservarea resurselor genetice forestiere, etc.

Analizând cu atenție cele două categorii de indicatori ai gestionării durabile putem sesiza diferențierea celor două concepte de *conservare* (ce-și găsește expresia mai ales prin indicii calitativi) și *dezvoltare* (exprimat prin intermediul indicilor cantitativi) concepte nuanțate prin principiul evoluției durabile.

Noi orientări și probleme în silvicultura țărilor europene

Până în 1989, în rapoarte și diferite tratate de economie forestieră, țările erau grupate în trei categorii, conform clasificării FAO: țări dezvoltate, țări cu economie planificată (socialiste) și țări în curs de dezvoltare. Din punctul nostru de vedere, acest lucru își pune amprenta asupra vitezei de punere în practică a principiilor general valabile acceptate de fiecare silvicultură națională, fapt care-și găsește explicația în situația financiară. Silvicultura fiecărui stat european a urmat aceeași direcție generală, cu abateri mai mult de formă decât de fond, lucru verificat prin studii efectuate la nivel european. Într-unul din ele s-a reliefat că legătura între silvicultură și dezvoltare economică este prin principiul evoluției durabile.

strânsă și dinamică, având drept caracteristici principale: schimbarea societăților rurale tradiționale, prin perioade de dezvoltare, către maturitatea post-industrială, mergând spre societăți ecologice orientate spre comunicare; intensitatea procesului de reducere a suprafeței acoperite cu pădure reflectă nivelul de dezvoltare economică, mai mult sau mai puțin redus, oglindit și într-o conștiință forestieră nepalpabilă; intensitatea utilizării resurselor forestiere crește cu dezvoltarea economică, dar scade în societățile mature, din motive sociale și ecologice, în favoarea prezervării pădurilor; utilizările primare ale produselor pădurii evoluează de la exclusivitatea folosințelor industriale și energetice spre concretizarea cerințelor crescânde de protecție ambientală, conservare și recreere.

Dezvoltare economică	Utilizări extensive pe scară largă	Utilizare intensivă crescândă	Utilizare intensivă redusă din motive sociale	Utilizare intensivă afectată de motive ecologice și sociale
	Pierderi ale pădurii datorate eroziunii, în favoarea agriculturii și zonelor de construcții	Reduceri crescânde în suprafața forestieră	Stabilizarea suprafeței forestiere	Suprafața forestieră stabilizată
	Întrebuințări primare: -lemn de foc -lemn de construcție -produse nelemnoase Societăți tradiționale	Întrebuințări primare: -lemn industrial -lemn de foc	Întrebuințări primare: -lemn industrial -recreere	Întrebuințări primare: -lemn industrial -recreere -rezerve naturale și protecție
	Societăți tradiționale	Industrializare	Societăți post-industriale	Societăți ecologice orientate spre comunicare

Figura 2. Silvicultura și dezvoltarea economică (după Markku Simula, *Forestry and Development - A Global Viewpoint*, 1985)

Timpul

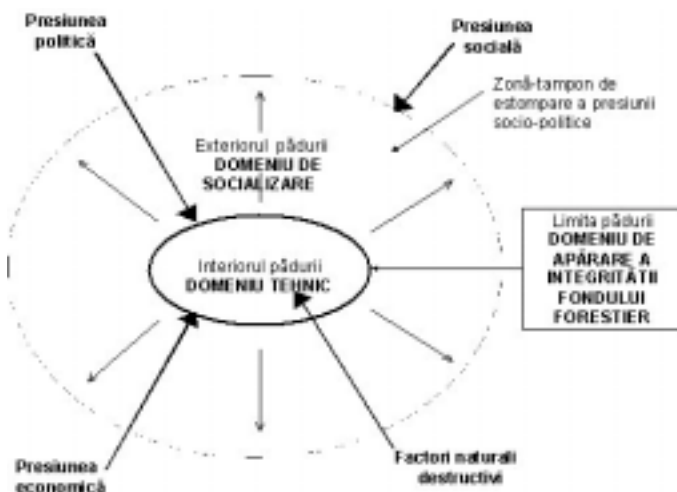

Fig. 3. Raporturi și domenii de localizare ale strategiilor forestiere

Însă fiecare țară europeană se confruntă cu probleme specifice, generate pe de o parte de contextul climato-geografic, iar pe de altă parte de contextul socio-politic, ambele în continuă transformare. În privința contextului climato-geografic, stabilind drept scop creșterea eficienței de reacție a ecosistemelor forestiere la potențiali factori de impact aparținând complexului sus-amintit, silvicultura urmează un traseu general ascendent, grație, în primul rând conștientizării impactului factorilor cauzatori menționați asupra pădurii și, în al doilea rând, perfecționării continue a metodelor și dotării tehnice. Modificarea climatului general datorat efectului de seră și poluării atmosferice, a pus pe rol specialiști de pe întreg mapamondul în vederea prognozării, evaluării și atenuării consecințelor acestor factori. Seceta prelungită din ultimii ani a dat naștere la serioase probleme în privința incendiilor de pădure care distrug anual suprafețe întinse în țări mediteraneene cum ar fi Grecia (cca 40 000 ha/an), Italia (până la 170 000 ha/an), Cipru, Portugalia, Spania, la aceste dezastre adăugându-se și reducerea drastică a suprafeței ocupate de unele specii sensibile la secetă (ex. *Abies cephalonica*). Finlanda este confruntată cu mari probleme în ceea ce privește cele 10 milioane hectare de turbării (din 21 mil. ha total pădure), pădurile de tundră (Laponia) sunt amenințate cu dispariția cauzată de uscare și/sau exploatare, iar vegetația forestieră a vecinei sale scandinave, Suedia, suferă în urma ploilor acide, pH-ul solului scăzând sub nivelul critic. Într-o situație specială se află Ucraina care deține 4 milioane hectare de pădure poluată radioactiv în urma accidentului de la Cernobîl, necesitând un regim special de conservare și refacere. În țări cu energie de relief mare, formațiunile torențiale devin factor destructiv, implicând o atenție specială din toate punctele de vedere. Astfel, Austria, denumită *țara avalanșelor și torenților* (5 000 de culoare de avalanșă și 9 000 de torenți) este nevoită să aloce importante sume cu scopul de a corecta torenții și preveni avalanșele. Și Grecia se confruntă cu probleme de eroziune torențială, amplificate de factorul pășunat.

Necesitatea respectării limitelor impuse în ceea ce privește transferul de material genetic, în virtutea *legii de aur a provenienței locale*, a devenit o certitudine. Dovadă în acest sens sunt dezastrele survenite în Austria și Germania unde proveniența necorespunzătoare a speciilor cultivate a dus la incidența nefastă a unor factori limitativi, în speță vântul. Tot doborâturile de vânt au afectat și pădurile din Danemarca, însă aici într-o mai mică măsură proveniența a fost factorul sensibilizator, zona fiind bântuită în mod curent de furtuni provocatoare de daune.

În privința contextului socio-politic, problemă comună a multor state europene, dar în special a celor ex-comuniste este cea legată de proprietate, legislație și management forestier. Mediul economic și social al țărilor de Est, caracterizat în ultimul deceniu prin agravarea crizei structurale a sistemului socialist, a antrenat finalmente prăbușirea acestuia. Nefiind un alt sistem viabil care să fie luat ca exemplu, cel mai relevant și la îndemână a fost modelul țărilor occidentale, trecându-se astfel la o economie de piață și o gestionare managerială, așa-numita "perioadă de tranziție" ce se caracterizează prin dificultăți dintre cele mai diverse, generând un decalaj între Est și Vest. Acesta este unul din motivele pentru care grupul de țări sus amintit se rialiază oarecum întârziat la punerea în practică a principiilor gestionării, conservării și dezvoltării durabile a pădurii.

Actualmente, silvicultura europeană se bucură de un proces de ecologizare și socializare, orientarea generală fiind de la *technical activity* spre *public relations*, vulgarizarea silviculturii având drept scop formarea unei conștiințe forestiere, a unei noi morale individuale și colective bazate pe cunoașterea raportului *OM-NATURĂ*. Aceasta definește un nou statut al omului, și anume **ecocetățenia**. În virtutea Rezoluției CEE, 1988, *educarea în materie de mediu are ca obiectiv revitalizarea sensibilității cetățenilor la problemele existente în acest domeniu, de a participa activ, pe deplin informați, în protecția mediului și de a utiliza prudent și rațional resursele naturale*. Deși inițiativa în domeniul ecocetățeniei aparține nord-